

РАНКО ПАВЛОВИЋ

БАРАКУША

Одавно су заборавили њено име, сви су је звали Баракуша.

Шетала је кроз центар града Б. уздигнуте главе. Фризура јој је увијек била уредна, скромна гардероба добро усклађена, прилагођена њеном витком тијелу, корак чврст и сигуран, у обући не сувише високих потпетица. Чинило се да оне пролазнике који је не би љубазно поздравили или јој шта рекли уопште није примјетивала. Свраћала је у супермаркет у центру, на пијацу и у пекару, а кесу с купљеном робом носила је тако елегантно као да јој је у руци најскупља ташна од крокодилске коже.

Прича о Баракуши почиње много прије њеног рођења.

Послије Великог рата, када су се, на несигурним темељима и под кровом који је на све стране прокишњавао, помало зачуђени нашли јужнословенски народи, на запуштеној периферији Б. отворен је рудник угља да храни увијек гладна уста турбина новоподигнуте електричне централе која је освјетљавала град и покретала погоне неколико мањих фабрика. Дојучерашњи ратници, срећни што се својим породицама нису вратили у лименим ковчезима, похрили су да дубе утробу брешчића обраслог кржљавим дрвећем и коровом. Како балканском човјеку није дато да у миру живи дуже него што му је потребно да одњегује нову генерацију ратника, тако су прве њемачке бомбе треће године треће деценије варљивог мира затвориле рударска окна у Б., али ће нове власти по окончању свјетског рата који су назвали Другим, као да су слутили да ће се тај низ наставити, обновити рудник угља и отворити нова окна.

Када је зашао у двадесет седму годину тегобног живота на невеликом комаду посне земље у селу П., оне године када је Иви Андрићу у Стокхолму додијељена Нобелова награда за књижевност,

у том руднику запослио се Радојица Петровић. Управа му је додијелила једну собу у рударским баракама, гдје га су дочекали сто, двије столице, шпорет *фијакер* и гвоздени кревет са сламарицом и поприлично дотрајалим ћебетом. По зидовима су били разведени електрични каблови до једног сијаличног мјеста и утичнице, а при самом поду водоводне цијеви до умиваоника и шперплочом ограђеног стијешњеног купатила у углу. Рудари морају да се купају када изиђу из окна, говорили су руководиоци рудника, а ранији *ненародни режим* тјерао их је да и љети и зими угљену прашину спирају са себе хладном водом на заједничкој чесми у дворишту.

Радојица је почео да се дружи с *камарајом* Алексом, кога су остали рудари избјегавали. Причало се да у граду постоји једна група коцкара који се суботом увече картају. Алекса је, чим добије плату, оно што не пропије губио на картама. Због тога га је жена напустила, отишла у други град и тамо се поново удала, а њему оставила кћерку, иако је знала да они нису способни да се једно о другом брину. Једне вечери, баш оног дана када су примили плату, преплашен и закрвављених очију од несна, Алекса је попут налета фебруарске мећаве улетио у Радојичину собу.

– Хоће да ме убију, да ме закољу ко пијетла – изгрцао је.

Радојица није питао ко, није било тешко наслутити да му пријети неко од карташких *џајџаца*. – Није ми због мене – наставио је Алекса – него пријете да ће зло начинити и мојој кћерки. Спашавај ако за Бога знаш!

Убиједио је Радојицу да му позајми своју плату, а он ће му је вратити за два дана, има он новац, само треба да оде по њега.

Као што се могло и претпоставити, новац није вратио. Биће сутра, поновљао је из дана у дан. Кад је све то Радојици досадило, отишао је у Алексин стан и тамо га затекао са тек задјевојченом кћерком.

– Миланка, дај човјеку кафу! – загрмио је нервозним гласом.

– Немамо кафе, тата.

– Дај онда ракију.

– Немамо.

Стан је био простран, али сиромашно опремљен, наслућивало се да је продано све што се могло продати.

– Не треба мени ни кафа ни ракија – желио је Радојица да што прије прекине непријатну атмосферу. – Дај ти мени новац, па да идем.

Тишина је дуго шуморила полупразним станом.

– Немам – коначно је сломљено изгрцао Алекса.

И опет жубор тишине.

Одједном, као да се тргао из сна, Алекса је почео живахно да говори:

– Видиш, Радојица, теби истиче вријеме за женидбу и требало би да хваташ посљедњи воз.

– Не брини ти за мене, Алекса, него ми врати новац, па да идем.

– Бринем, бринем, пријатељу. Пријатељи смо, па се осјећам обавезним да и о томе бринем. Него – још више је живуо Алекса – видиш ову моју Миланку. Стасала дјевојка за удају. Новац ти немам одакле дати, али могу кћер. То ти је вредније од новца који ти дугујем.

Узалуд се Радојица опирао, за њим је у бараку, опуштених рамена и погнуте главе, носећи мали завежљај, кренула Миланка.

Навикла на скромне услове живота и кућне послове, брзо се прилагодила новим обавезама. Кувала је укусна јела и без меса, развијала разне врсте пите, брала цвјетове зове, шумске јагоде и боровнице и правила сокове и џемове. У касно прољеће, лети и у рану јесен у оближњој шуми налазила је вргање, лисичарке, благе, сунчанице и друге јестиве гљиве, па се не само њиховом собом него и цијелом бараком и двориштем ширио мирис који је омамљивао и сите. Тада се за њиховим столом нашло мјеста за све који су вољели ово јело. Куповала је јефтину али лијепу одјећу и обућу за мужа и себе. Собу је средила. На прозор је ставила завјесу, сто је прекрила коцкастим столњаком и на њему се увијек, осим зими, налазила теглица са свјежим пољским цвијећем.

Радојица је желио да проведу три године безбрижног живота, па да тек онда почну размишљати о потомству. Али он је једно мислио, судбина је другачије мрсила животне нити. Баш када су се спремали да вечером у хотелу обиљеже трећу годишњицу брака, у руднику се догодила несрећа. Његово тијело никада нису могли ископати испод дебелих слојева јаловине која је затрпала окно.

Пред младом Миланком неизвјесност је разјапила застрашујуће чељусти, као страшни вук пред оном дјевојчицом из бајке, о којој је некада причала мајка. Запослити се није могла јер никакву школу није завршила, а чистачице и перачице посуђа у ресторанима никоме нису биле потребне, отац се код једног картароша толико задужио да је морао, да би сачувао врат од замашћене омче, отићи у суд и на њега *добровољно* преписати свој стан, па се изгубио из града, нико није знао куда је однио своју коцарску страст и несрећу, никога није знала коме би се могла обратити. Ипак, није се предавала. Разгласила је да ће, уз скромну накнаду, рударима прати постељину и рубље и посао је кренуо. Зарађивала је толико да је имала за храну, гардеробу, фризера и шминку, више од тога није ни прижељкивала. Када је, лијепо обучена и срећена, одлазила у град да купује што јој је било потребно, мушкарци су се окретали за њом.

Временом, све више рудара је са завежљајима долазило у њену собу и почели су све дуже да се задржавају. Излазили су са благим осмијехом на лицу, као да су са плећа спртили велики терет, а и Миланкино лице постало је некако ведрије, очигледно не само због тога што јој је новчаник био сваким даном пунији.

– Мора, сиротица – оправдавале су је и најконзервативније градске госпође. – Није она тамо некаква дроља, својим нејаким рукама пере толики веш, па ако понекад с неким и легне у кревет, сваљују је тамо потребе младог тијела. Да је то велики гријех, не би наш створитељ и у мушко и у женско тијело уградио ту глад и жеђ коју памет не може контролисати и зауздати.

Како је вријеме пролазило, било је све мање веша за прање, а све више рудара у Миланкиној соби. Почели су, у почетку стидљиво, да долазе и мушкарци из града, неприродно машући рукама у којима су носили кесе са рубљем. Из бараке су излазили с истим оним кесама и журили према аутомобилима или споредним улицицама, да их нико не види. Тек тада су жене Миланку назвале Баракушом, али ни даље нису биле кивне на њу, увјерене да јој не одлазе њихови мужеви.

Резерве угља под брешчићем на периферији града исцрпљене су, у близини је подигнута велика хидроцентрала, па за термоцентралом више није било потребе, па ни да се вади све лошији лигнит. Рудник је затворен, рудари се разишли, а Баракуша је ипак остала у својој соби, долазили су јој и даље мушкарци из града, а она је имала гомилицу мушког рубља и постељине, па је то сваког јутра квасила и стерала на жицу испред бараке, па је изгледало да и даље за живот зарађује као праља.

Бараке су се испразниле, остала је само Баракуша у својој соби. Градске власти су одлучиле да искључе струју и воду и почели су да руше бараке које више никоме нису биле потребне. Више пута су једину станарку упозоравали да се исели, али их она није послушала. Дали су јој рок да се за мјесец дана исели, па ће срушити и барак у којој је њена соба, и отишли. Отишли, па заборавили. Тако је остало годинама. Миланка је набавила пластичне канте и са недалеког извора доносила доста воде. Кад год је имала слободног времена, по јаловиштима напуштеног угља скупљала је комадиће лигнита и доносила пред барак. Кад би ишла у шуму да бере гљиве, јагоде и боровнице, доносила је и нарамке сувих огранака, па је тако имала огрева за цијелу годину. И даље је њена соба била уредна и лијепо намјештена, а она чиста и нашминкана. У одјећи која јој се припијала уз тијело, у ципелама с повишим потпетицама, када је пролазила кроз град личила је на даме из филмова

сниманих у првој половини двадесетог вијека. То је узбуђивало мушкарце више него кратке сукње и дубоки изрези њихових суграђанки, па никад није мањкало оних који су кришом ишли према јединој бараци с тобожњим вешом за прање у кеси.

На балканским просторима, предодређеним за стална кошкања и ратовања, како је знала говорити баба Полексија, за коју нико није знао колико је стара, државе и власти се смјењују чешће него што њихови грађани мијењају гаће, па су тако поклекли и несигурни темељи државе створене послје Великог рата. Њено растурање најавили су новообогашени предузетници за које нико није знао како су и с ким у спрези из власти дошли до толиког новца, а до јуче нису имали ништа. Одједном су се појавили у хотелима и, заваљени у удобне столице, бучно сркали супу, халапљиво трпали у себе комаде меса и чачкали зубе не скривајући развраћена уста. Гурали су се у прве редове у црквама и пред олтаром показивали дебеле златне ланце на грудима, обавезно с крстом као привјеском. Заобилазили су позоришта, галерије, музеје и концертне дворане, али су безглаво јурили тамо гдје год су видјели разапет велики шатор из кога је допирала гласна музика којој нико није могао ухватити такт и мелодију. Куповали су све што се продавало, фабрике, спортске дворане, аутобуске станице, зграде које је давно прегазило вријеме, ма шта год је било на продају.

Један од таквих, неки тајкун који је сам себе звао Побром, у Б. стигао без жене и дјеце које је оставио у бившој републици а сада новој држави, купио је затворени рудник угља.

– Шта ће му та пустара кад ту ничега нема? – питали су се неки грађани Б.

– Неће ваљда поново отворити рудник, па да не можемо дисати од смрада – забрињавало је друге.

– Можда је платио неком да испита шта се крије у утроби оног брешчића, па тај открио злато? – говорили су они који су били спремни да од свега исплету узбудљиву причу.

Истина је била далеко од тих нагађања. Побро је сазнао да и повелик комад земљишта на коме су биле рударске баракe припада затвореном руднику, па је наумио да и ту изгради комплекс стамбених зграда, као што је учинио и на другом крају града, гдје је цијели спрат у једној згради уредио и намјестио, па се сада сам по њему шири.

Једног дана довео је багере да руше и ону преосталу бараку, али је тада пред њега у својој најљепшој хаљини изишла Миланка звана Баракуша.

– А шта ће са мном бити? – упитала је.

Када је пред собом видио лијепу жену на којој прохујале четири деценије нису оставиле никаквог видљивог трага, напосто је занијео.

— А кога имаш са собом? — једва је изгрцао послје дужег времена.

— Никога. Сама сам.

— Бићеш моја жена!

И више није био сам у оном огромном стану.

Чудно је то како људи према паћеницима и посрнулима знају да покажу сажаљење, а када се и њима живот осмијехне, гледају их са завишћу.

— Упала јој сјекира у мед — говориле су жене у Б. — Ено је, сада живи кô једна по једна.